

Події на сході України (проголошення т. зв. Донецької і Луганської народних республік) привели до появи квазідержав на території нашої країни. Вони не зовсім вписуються у наведену вище схему, хоч за рядом ознак можуть бути віднесені до третьої групи.

Висновки. Особливі політико-територіальні утворення є цікавими елементами політичних карт світу, його регіонів і окремих держав. Вони здебільшого є об'єктами внутрідержавних і міжнародних відносин, проте деякі з них (квазідержави) набувають суб'єктного значення на ПКС. ОПТУ повинні стати об'єктом більш активних досліджень політичної географії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Винокуров Е. Анклавы в мировой экономике и политике: опыт последних десятилетий // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 9, С. 83-88.
2. Колосов В. А. Геополитика и политическая география. Учебник / В. А. Колосов, Н. С. Мироненко. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 479 с.
3. Лавров С. Б. Экономическая, социальная и политическая география. Регионы и страны. Учебник / С. Б. Лавров, Н. В. Каледин. – М. : Гардарики, 2003. – 928 с.
4. Лажнік В. Й. Субнаціональні анклавні й ексклави в країнах Європи // Актуальні проблеми країнознавчої науки. Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://internationalconference2014.wordpress.com/>
5. Політико-територіальні утворення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geoswit.ucoz.ru/index/0-232>
6. Стреха Н. Л. Непризнанные государства как элемент мирового «политического ландшафта» // География и экология. – 2006. – № 3. – С. 16-22.
7. Трохимчук С. В. Політична географія світу: Навчальний посібник. – 2-ге видання, перероблене і доповнене / С. В. Трохимчук, О. В. Федунь. - К. : Знання, 2007. - 422 с.
8. Хестанов Р. Недодержавие // Политический журнал. – 2004. – № 8. – С. 56-59.
9. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії. Підручник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 444 с.
10. Яценко Б. П. Політична географія і геополітика: Навчальний посібник / Б. П. Яценко, В. І. Стафійчук, Ю. С. Браїчевський та ін., за ред. Б. П. Яценка. - К.: Либідь, 2007. - 255 с.
11. Sobczykński M. Państwa i terytoria zależne/ Marek Sobczykński. - Toruń, 2006. - 541 с.

Мацко О.

Науковий керівник – доц. Садовник О. П.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТИПИ НЕФОРМАЛЬНИХ СТОЛИЦЬ

Актуальність дослідження. Столиця є найголовнішим політичним і, здебільшого, економічним центром держави. Але поряд із нею в країні може бути ряд міст, які відіграють вагомішу роль в економіці країни (наприклад, у промисловій, фінансовій, науковій, культурній сфері тощо). На сучасному етапі суспільного розвитку людства змінюються і трансформуються кількісні та якісні характеристики, а також функції офіційних та неформальних столиць. Це зумовлює необхідність дослідження останніх, а також їх систематизації з погляду різних аспектів і критеріїв.

Метою дослідження є розробка класифікації неформальних столиць світу за різними ознаками та показниками.

На думку фахівців-географів, дослідження столичних центрів розпочалося з середини XIX століття [2, 5]. Першим їх у своїй роботі «Географічне положення столиць Європи» (1874 р.) вивчив німецький географ І. Коль. Він дав оцінку географічного положення всіх європейських столиць, аналізуючи рівень концентрації міст і поселень уздовж різних радіальних транспортних магістралей, що розходяться із столиць [2].

М. Янішевський у 80-х роках XX ст. запропонував типологію столиць за різними географічними ознаками: розділенням або зосередженням столичних функцій, розміром і ієрархічним рангом міста, співвідношенням між людністю країни і столиці, ступенем стійкості і мобільності, а також за географічним (фізико-географічним) положенням [5].

У вітчизняній практиці визначенню зон впливу крупних міст, накопиченню досвіду дослідження столиць і феномена столичності сприяли багаторічні дослідження Г.А. Гольця і Г.М. Лаппо, М.М. Баранського [1]. Пізніше з'явилися приклади регіональних досліджень

столичного чинника [2]. На сучасному етапі дослідженням столиць, їх ролі і функцій в житті країн, проведенням їх систематизації займається С.А. Тархов [5].

На сьогоднішній день не існує єдиної загальноприйнятої думки щодо різноманітності рис і функцій, яких набувають столичні міста сучасності. Однак прослідковується спільність поглядів представників різних наук (географії, політології, країнознавства, геополітика, політичної регіоналістики) на те, яку роль має відігравати столиця у житті країни [3, 4].

В найбільш концентрованому вигляді поняття «столиця» визначається так: «столиця – головний політичний центр держави».

Отже, виходячи з поняття «столиця», найважливішою її функцією в державі є *політична*. Проте у світі відомі приклади як монофункціональних столиць, які виконують лише головну відведену їй функцію, так і поліфункціональних столиць, в яких набір функцій виходить далеко за рамки лише політичного управління. Так, С.А. Тархов наголошує на столичних і нестоличних функціях столичних міст. До столичних функцій він відносить політичні, а до нестоличних – економічні, культурні, адміністративні [5].

У роботі «Географические типы столиц» С. А. Тархов зазначає, що функції політичного центру і головного економічного або культурного центру не завжди суміщаються в одному місті, тому існує поняття «неформальних столиць». Вони є головними економічними або культурними центрами країн (інколи їх називають «культурними» або «економічними» столицями). Такими, наприклад, є Нью-Йорк, Шанхай, Калькутта і Бомбей, Стамбул, Мілан, Франкфурт-на-Майні, Торонто, Сан-Паулу і Ріо-де-Жанейро, Йоганнесбург [6].

С. А. Тархов виділяє такі типи неформальних столиць:

- адміністративні;
- воєнні;
- культурні;
- ділові;
- релігійні;
- індустриальні;
- морські;
- транспортні (хаби);
- політичні;
- економічні.

Узагальнення наукових думок згаданих авторів та аналіз інших джерел інформації дозволили нам розробити генералізовану схему класифікації неформальних столиць за різними ознаками та показниками, які лежать в основі дослідження кожного виду окремо (Див. Рис. 1.).

Так, наприклад, для виділення культурних столиць існує ціла програма, створення Європейським Союзом. Культурна столиця - статус міста, який призначається ЄС терміном на один календарний рік, впродовж якого місту надається можливість демонстрації свого культурного життя та культурного розвитку. Метою програми є зближення європейців на основі співпраці в сфері культури, полегшення економічного, політичного та культурного об'єднання країн.

Отже, серед неформальних столиць виділяються різні типи за такими ознаками:

- кількість мистецьких галерей, концентрація митців художньої культури – *художні* (Париж – Франція; Венеція, Мілан – Італія);
- кількість паломників до місць ритуальних обрядів, наявність резиденції вищого духовного керівництва, наявність святинь та священних місць для паломництва – *релігійні* (Мекка – Саудівська Аравія, Лхаса – Тібет, Вифлеєм – Палестина, Варанасі – Індія, Ватикан, Хайфа – Ізраїль, Солт-Лейк-Сіті – США, Єрусалим – Ізраїль, Пушкар – Індія, Медина – Саудівська Аравія);
- створення музичних шкіл, робота композиторів, впровадження нових музичних стилів, музичні концерти, наявність всесвітньовідомих музичних творів - *музичні* (Відень – Австрія)
- зосередження кінокомпаній, кіностудій, кіноакторів, вручення кінопремій – *кіно-столиці* (Лос-Анджелес (Голівуд) – США, Париж, Лондон);
- зосередження наукових лабораторій, комерційних структур, наукових та дослідницьких центрів, інноваційних індустриальних підприємств, університетів, наукових парків; міста, які відіграють найважливішу роль в науково-технічному розвитку країни та світу – *інноваційно-*

наукові(Сан-Франциско, Сан-Хосе, Йорктаун-Хайтс – США, Лунд – Швеція, Базель, Цюрих, Тессіна – Швейцарія, Гренобль, Париж, Іврі, Сакле – Франція, Бангалор – Індія, Барселона – Іспанія та ін.).

– проведення найвідоміших музичних, танцювальних та кінофестивалів – *фестивальні* (музичні: Зальцбург – Австрія, Барселона, Більбао – Іспанія, Манчестер – Велика Британія, Резер – Люксембург, Гдиня – Польща, Лісабон – Португалія; *кінофестивали*: Канни – Франція, Венеція – Італія, Берлін – Німеччина, Шанхай – Китай, Карлові Вари – Чехія, Локарно – Швейцарія, Монреаль – Канада, Сан-Себастьян – Іспанія, Мар-дель-Плата – Аргентина; *танцювальні*: Монреаль – Канада, Відень – Австрія, Цюрих – Швейцарія, Амстердам – Нідерланди, Ібіца – Іспанія, Лас-Вегас – США, Дубровнік – Хорватія; *театральні*: Авіньйон – Франція, Единбург – Велика Британія, Дубровнік – Хорватія);

– зосередження банків і спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, що здійснюють міжнародні валютні, кредитні і фінансові операції – *фінансові* (Лондон – Велика Британія, Нью-Йорк – США, Цюрих – Швейцарія, Франкфурт-на-Майні – Німеччина, Люксембург – Люксембург, Сінгапур – Сінгапур);

– лідери у виробництві автомобілів – *автомобільні* (Штутгарт, Мюнхен, Вольфсбург – Німеччина, Детройт – США, Тойота-Сіті – Японія, Турін, Мілан – Італія, Булонь-Біанкур – Франція);

– зосередження модних будинків, бутіків, світових дизайнерів, проведення показів модного одягу – fashion-week світового рівня – *fashion-столиці* (Мілан – Італія, Париж – Франція, Лондон – Велика Британія);

– зосередження найбільших корпорацій світу – *бізнес-столиці* (Купертіно, Маунтин-Вью, Ірвінг – США, Вевер, Базель – Швейцарія);

– лідери пасажиро- та вантажообігу – *транспортні* (Роттердам – Нідерланди, Антверпен – Бельгія, Гамбург, Франкфурт-на-Майні – Німеччина, Х'юстон, Лос-Анджелес, Нью-Йорк, Атланта, Чикаго – США);

– проведення найбільших ярмарок та виставок – *ярмарково-виставкові* (Льсьж, Антверпен – Бельгія, Цюрих – Швейцарія, Відень, Зальцбург – Австрія, Страсбург, Лілль – Франція, Нюрнберг, Кельн, Дрезден – Німеччина, Тренто – Італія, Краків – Польща);

– найпривабливіші міста для туристів – *туристичні* (Гонконг – Китай, Сінгапур – Сінгапур, Лондон – Велика Британія, Анталія, Стамбул – Туреччина, Нью-Йорк – США, Бангкок – Таїланд, Дубай – ОАЕ, Куала-Лумпур – Малайзія).

– проведення спортивних олімпіад, зосередження спортивних федерацій, олімпійських музеїв – *спортивні столиці* (Лозанна – Швейцарія, Турін – Італія, Кардіфф – Велика Британія, Антверпен – Бельгія).

Рис. 1. Класифікація неформальних столиць

Висновки. Неформальні столиці відіграють важливе значення для розвитку певної галузі і країни загалом. Вони здійснюють популяризацію даної сфери, притягують до роботи фахівців, заохочують туристів до відвідування міста, що позитивно впливає на економіку країни.

Суспільно-географічний аналіз функціональних типів неформальних столиць та їх територіальної організації в межах країни чи регіонів дозволяє оптимізувати і ефективніше розвивати їх економічний потенціал.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баранский Н.Н. Об экономико-географическом изучении городов / Н.Н. Баранский//Избранные труды. Становление советской экономической географии. М.: Мысль, 1980. – 233 с.
2. Родченко В.Б. Роль крупных міст і столичного центру в соціально-економічному розвитку незалежної держави / В.Б. Родченко, Д.О. Серьогіна // Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: зб. наук. праць. Темат. вип. «Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства». – Х.: НТУ «ХПІ», 2011. – № 61. – С. 130-135
3. Скиннер М., Редферн Д., Фармер Дж. География. А – Я: Словарь-справочник / Пер. с англ. К.С. Ткаченко. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 1999. – 528 с.
4. Соціально-економічна географія України: Навч. посіб./ За ред. проф. О.І. Шаблія. — Л.: Світ, 1994.-608 с.
5. Тархов С.А. Столицы [Текст] // География. - 2007. - №3. - С. 27-35
6. Тархов С. А. Географические типы столиц // Вопросы экономической и политической географии зарубежных стран. Вып. 17. — М.–Смоленск : Ойкумена, 2007. — 260 с.

7. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії. : підручник для студ. географ. спеціальностей вищих навч. закладів. / О. Г. Топчієв. - Одеса : Астропринт, 2009. - 544 с.
8. Трохимчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посібник. — К.: Знання, 2007. — 422 с.

Бабін О.

Науковий керівник – асист. Дударчук К. Д.

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНЕ ГОСПОДАРСТВО ПОЛІССЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сучасному етапі туристична галузь господарства може стати однією із пріоритетних у країні, особливо в багатих на туристичний потенціал регіонах. Одним із таких регіонів є Українське Полісся. Зважаючи на наявність у цьому регіоні багатих природних та історико-культурних ресурсів, вивчення розвитку туристичної галузі на його території є актуальним сьогодні.

Поліський регіон у складі Волинської, Житомирської, Рівненської, Київської та Чернігівської областей характеризується наявністю потужного рекреаційно-ресурсного потенціалу і досить сприятливих умов для розвитку на цих територіях рекреаційної і туристичної діяльності. Проте, рівень використання рекреаційних ресурсів становить лише 9%, при середньому в країні 14,4%, а рекреаційне господарство регіону характеризується низьким рівнем розвитку [7, с.133].

Затяжний період руйнації старого типу економічних відносин та розбудови нових, що співпав із процесами становлення державності, супроводжувався кризовими явищами в економіці країни та регіону, що негативно позначилось на розвитку рекреаційної сфери.

Наслідки кризових явищ в економіці позначились на роботі закладів розміщення і харчування, а також будинків та пансіонатів відпочинку. Кількість останніх скоротилась удвічі, готелів та інших закладів розміщення - в 1,1 раза, об'єктів ресторанного господарства - в 1,3 рази. Відповідного скорочення зазнала і кількість місць у даних закладах, а відтак знизилась показники забезпеченості населення місцями у рекреаційних закладах: якщо на кожні 10000 осіб населення Полісся у 2000 р. припадало приблизно по 1 місцю у будинках та пансіонатах відпочинку, 20 місць у готелях та 576 місць у закладах громадського харчування, то у 2011 році ці показники становили відповідно 0,4, 17,7 та 445 місць.

В загальноукраїнському рейтингу за забезпеченістю населення місцями в будинках відпочинку Полісся займає сьоме місце, в готелях - п'яте, у закладах ресторанного господарства - перше, хоча абсолютні показники невисокі.

Невідповідність готельних послуг світовим стандартам, низький рівень платоспроможності вітчизняного споживача, незначні обсяги туристичних потоків, спрямованих в регіон, ці та інші чинники зумовлюють далеко не повне використання потенціалу готельного господарства у Поліссі. Коефіцієнт використання місткості підприємство готельного господарства в регіоні коливається від 0,23 на Житомирщині, до 0,38 на Чернігівщині [10, с.455]. Щодо комфортності умов проживання у готелях, яка оцінювалась за рівнем їх забезпеченості структурними підрозділами сфери сервісу (автостоянками, ресторанами, кафе, барами тощо), Поліський регіон займає шосте місце в Україні, випереджаючи лише Донецький і Подільський регіони.

На Поліссі розташовано 2163 дитячі оздоровчі табори, з яких 50 - заміських. Причому їх кількість постійно збільшується внаслідок відновлення практики відкриття при школах літніх оздоровчих майданчиків, розрахованих на оздоровлення невеликої кількості дітей. Так, за період з 2000 по 2003 р. кількість дитячих оздоровчих таборів зросла у 4,4 рази, а за наступні два роки ще у 1,8 разів. У той же час кількість місць у них за перший період зменшилась на 476 одиниць, а з 2003 по 2005 збільшилась 1,3 рази. За кількістю місць у дитячих оздоровчих таборах Полісся займає сьоме (передостаннє) місце [10, с.460].

Серед туристів регіон у найбільшою популярністю користувались подорожі з метою розваг і відпочинку 57,8%, на другому місці - службові і ділові поїздки 25,5%. З метою лікування подорожувало 3,5% туристів [5, с.96].

Незначні обсяги туристичної і рекреаційної діяльності в регіоні зумовлюють низький рівень участі Полісся у створенні прибутку в цій галузі. Так, на частку Полісся в обсягу послуг,